

**М.В. Щурик, д-р екон. наук, професор
Івано-Франківській університет права ім. Короля Данила Галицького**

ПОСИЛЕННЯ ЗНАЧУЩОСТІ ІНФОРМАЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З ВІДТВОРЕННЯМ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Постановка проблеми. Недоліки у зв'язку з недостатньою організацією земельного господарства, погіршення соціально-економічних і екологічних негараздів на селі значною мірою спричинені недостатнім інформаційним забезпеченням процесу відтворення земельних ресурсів аграрного сектора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Запровадження ринкової моделі в аграрному секторі значно активізувало потребу поліпшення інформаційного забезпечення процесу використання, збереження, покращення та охорони земельних ресурсів. Така потреба обумовлена проведенням в Україні земельної та аграрної реформ, зростанням конкурентоспроможності, посиленням глобалізаційних і інтеграційних процесів тощо. Саме об'єктивна інформація слугує ключем належної організації відтворення земельних ресурсів, успішного розвитку сільськогосподарської сфери. Дослідження вчених засвідчують, що нині функціонування вітчизняної сфери організоване на недостатньому інформаційному забезпеченні. У зв'язку із цим науковцями пропонується створити інформаційні центри в усіх обласних центрах України, які б займалися збором і оперативним поновленням інформації про власників земель [1, с. 115].

Вирішення завдання інформаційного забезпечення процесу відтворення земель АПК ускладнюється тим, що чинна інформаційна база часто позбавлена об'єктивності, що потребує прийняття адекватних заходів. Оскільки в Україні низький рівень інституціональної довіри до таких складових, як держава (уряд і місцеві органи влади) та бізнес, а засоби масової інформації, котрі мають високий рівень довіри, дуже часто підконтрольні державі, бізнесові або їх взаємозалежним олігархічним неінституціональним об'єднанням, не виключається їх безвідповідальна поведінка стосовно майбутнього, що спричинить повторення кризи, а також нераціональне використання природних і суспільних ресурсів шляхом обману [2, с. 13]. Таким чином, відсутність інформаційного забезпечення, а також наявність дезінформації є однією з передумов

посилення кризових явищ, погіршення відтворювального процесу земельних ресурсів.

Недостатнє інформаційне забезпечення використання та охорони природних ресурсів є однією з причин, яка ускладнює імплементацію в цей процес сучасних інноваційних управлінських засад, оскільки офіційна статистика публікує дані лише по промисловій сфері. Неможливо отримати повну інформацію щодо інноваційно активних підприємств в Україні, оскільки статистичні дані збираються тільки по промисловості, отже, поза увагою залишається величезна кількість підприємств інших галузей – сільське господарство, будівництво, транспорт. [3, с. 6].

Дослідження вчених засвідчують також те, що розроблені нині в Україні теоретичні і методологічні засади організації процесу відтворення природних ресурсів, які базуються на концепції сталого розвитку не можуть бути успішно запроваджені через недостатність інформації. Розробка навіть найдосконалішого варіанта найсучаснішої теорії сталого розвитку навряд чи дозволить усунути недостатність економічних знань про найістотніше [4, с. 8]. Тільки інформація, а також сучасні знання не лише про дію економічних, а й онтологічних законів зможуть оптимізувати процеси використання, відновлення та охорону природних ресурсів.

Слід зазначити, що напрямки досліджень процесів, пов'язаних з інформаційним забезпеченням розвитку сфер національної економіки нині вирізняються надзвичайно широким спектром. Разом з тим питання про роль і значущість інформаційного забезпечення відтворювального процесу природно-ресурсного потенціалу, передусім земельних ресурсів АПК, в умовах зростання техногенного та антропогенного навантаження на них потребує проведення нових досліджень.

Формулювання цілей статті. Довести потребу запровадження об'єктивного інформаційного супроводу процесу використання, збереження, покращення та охорони земельних угідь в Україні.

Виклад основного матеріалу досліджень. Недооцінка інформаційності щодо відтворення природних ресурсів, включаючи їх базовий фундамент – земельні ресурси – є одним з найбільш суттєвих недоліків, який впливає на використання, збереження, покращення й охорону природного потенціалу країни. Відсутність, ущербність інформації особливо щодо стану екології, вирішення і задоволення соціальних потреб населення у зв'язку з відтворенням, володінням землею негативно впливає на можливості збереження і поліпшення земельного фонду країни, переходу аграрного сектора на модель сталого розвитку. Стійкий розвиток може бути досягнутий (якщо він взагалі досяжний)

тільки за умови кардинальної трансформації матеріально-інформаційних потоків, що обслуговують виробничу систему. При цьому має бути істотно скорочена її матеріально-енергетична частина і збільшена інформаційна [5, с. 144]. Йдеться про те, що інформація нині і на перспективу є тією підоймою, яка здатна забезпечити поступальний розвиток України вперед на шляху інтеграції нашої країни в економіку ЄС.

Дослідження засвідчують, що значущість, відкритість, корисність інформаційного забезпечення, передусім процесів відтворення земельних ресурсів залежить від характеру економічних моделей, покладених в основу розвитку. Нині в Україні трансформаційні економічні перетворення здійснюються на теоретичних засадах, властивих періоду класичного розвитку капіталу. При цьому інформаційна забезпеченість відтворювального процесу спрямовується в основному на висвітлення виробництва і розподілу матеріальних благ. Натомість проблеми природокористування, шкода, що завдається природним ресурсам, землям аграрного призначення інформаційно висвітлюються недостатньо [6, с. 37].

Як результат з кожним роком погіршуються регенеративні властивості флориністики і фауністики, зростає забрудненість і засміченість земельного фонду й усього довкілля, спостерігається соціальне розшарування населення тощо. За нестримного економічного детермінізму економіка набуває ознак деструктивної економіки, яка фактично продукує від'ємну вартість. Одним з проявів цієї економіки є хижацьке виробництво, яке базується на «проїданні» ресурсів попереднього етапу розвитку (це «трофейна економіка»). Ще гірше, коли нинішнє покоління «проїдає» і ресурси наступних поколінь (це – «боргова економіка»), що є неприпустимим у контексті сталого розвитку [7, с. 76].

Деструктиви й порочність відтворювального процесу пояснюються недостатньою задіяністю й відсутністю інформації щодо стану використання, збереження, покращення та охорони ресурсів природи, включаючи землю. Йдеться про те, що нинішні користувачі, власники земельних ресурсів часто не володіють інформацією про показники кількісного та якісного складу земельного фонду АПК, а також можливих шкідливих наслідків, які завдаються ними у зв'язку з його використанням.

Інформаційне забезпечення процесів, які стосуються відтворення природних ресурсів, включаючи земельні угіддя, складається з багатьох сегментів. Розвиток кожного з них потребує адекватного інформаційного супроводу. Взагалі інформаційний супровід володіння інформацією умовно можна поділити на дві частини: внутрішній і зовнішній. Перша включає в себе рівень інформативності, знання щодо дотримання вимог законів онтології завдяки організації та охороні природно-ресурсного

потенціалу. Насамперед це стосується допустимої межі продуктивного використання землі, поліпшення регенеративних властивостей, стану екології тощо. Відсутність інформації щодо якісного стану землі суб'єктами володіння і користування є однією з причин різкого зменшення вмісту в ґрунті гумусу. До речі, щорічні втрати гумусу через мінералізацію й ерозію ґрунтів, за підрахунками вітчизнах учених, становлять 32-33 млн т (0,6 т/га) – це 9 млрд збитків за найскромнішими оцінками, що зіставне з поточними річними прибутками всього сільського господарства України [8].

Особливо відчутним нині є брак інформації щодо дійсного стану та складу земель у господарствах населення. Нині абсолютна більшість із них організовує відтворення належних їм земельних паїв на засадах інтуїтивності, без належних знань щодо якісного стану земельної ділянки, особливостей, що забезпечують успішне їх використання, дотримуючись при цьому законів онтології. До речі, в селах ніхто не знає реальної вартості свого паю. Ціну земель сільськогосподарського призначення на сучасному нелегальному ринку визначає покупець, що суперечить самій суті ринкової економіки [9, с. 90]. Відсутність об'єктивної інформації щодо вартості земельних ділянок призводить до певної хаотичності не лише у їх використанні, а й у здійсненні операцій купівлі-продажу, обміну, дарування тощо.

Не володіють суб'єкти власності та користування землями АПК знаннями щодо потреби одночасного вирішення економічних, екологічних і соціальних завдань. Їх інтереси, як засвідчують дослідження інформаційних джерел, спрямовуються на перманентне задоволення власних бізнесових інтересів. Такі засади організації відтворювального процесу властиві більшості великих агрогосподарств. До уваги слід узяти те, що частина з них часто приховує інформацію про небезпеку, шкоду, що завдається технологіями використання земельних площ. Такі засади організації використання земель викликають зростання мінералізації ґрунтів, монокультурності, погіршення екології, зростання кислотності та забрудненості тощо. Ураховуючи наявні деструктиви, що спричинені відсутністю публічного інформаційного забезпечення суспільства, виникає потреба зміни формату розвитку, який би забезпечував інформованість про організацію відтворення земельних ресурсів великими агрогосподарствами. Новою ідеологічною платформою модернізації має стати відмова від стратегії розвитку, орієнтованої на безперервне зростання споживання, на користь формування раціональних стандартів життя і такої моделі добробуту, яка дозволила б користуватися всіма

благами цивілізації, дбайливо ставитися до природи та її ресурсів, виховуючи здорову, освічену і духовно багату людину [10, с. 21].

Забезпечення саме такого розвитку, включаючи використання земельних ресурсів, об'єктивно стане можливим завдяки інтенсифікації інформованості соціуму щодо потреби будувати своє майбутнє на якісно нових засадах, цінностях. Цілком зрозуміло, що реалізація зазначеного стане можливою через проведення радикальних змін, які слід спрямовувати на поліпшення й розширення інформованості соціуму, перебудову змісту й тематики інформації, яка генерується відповідними інститутами. Генезис інформації, її подача й поширення мають здійснюватися на якісно нових засадах. Традиційні фактори виробництва – земля і капітал – примножують головним чином фізичні сили людини, а інформація та знання реалізують і примножують її розумовий потенціал, зумовлюють інтелектуалізацію виробництва і праці, породжують нові поняття – «інтелектуальна власність», «інтелектуальний капітал», «інтелектуальний продукт» [11, с. 9].

Знання, інформація та інформованість зараз є тими дієвими інструментами, які слід використовувати в процесі відтворення земельних угідь аграрного сектора.

Дослідження засвідчують, що запровадження новітніх засад до генезису, передачі інформації (включаючи використання, збереження, покращення та охорону природно-ресурсного потенціалу) нині в Україні штучно гальмується окремими особами, які безпосередньо причетні до крупного бізнесу. Прихованість публічної інформації, дезінформація суспільства формує в ньому нездорову атмосферу, що в кінцевому підсумку атрофує засади володіння та використання земель АПК, погіршує стан їх екології тощо. Більш ніж очевидно, що чинні засади організації інформаційного забезпечення в умовах прагнення України інтегруватись до країн європейської співдружності гальмують належне використання земельних ресурсів АПК, а тому їх слід викоринювати. За інших умов стратегія членства нашої держави в ЄС не зможе бути реалізованою. Це аксіома, яку слід усвідомити всім тим, хто причетний до забезпечення інформованості суспільства.

Інформаційне забезпечення процесу відтворення земельних ресурсів повинно передбачати володіння не лише внутрішньою, а й зовнішньою інформацією. Йдеться про теоретичні, методологічні та прикладні засади організації, володіння, використання, покращення та охорону земель АПК в інших країнах, про можливості запозичення досвіду інформаційного супроводу цього процесу. Дослідження засвідчують, що нині в багатьох європейських країнах належна організація інформаційного забезпечення

стану, використання, охорони природних ресурсів дозволяє зберегти їх, покращити популяцію фаунистики й флориністики, змінити процес відтворення та збереження, спрямувати його в сторону забезпечення інтересів усього суспільства, а не лише окремих громадян – власників і користувачів земельних ресурсів. Заходи, що спрямовуються на збереження та охорону природних ресурсів, включаючи земельні угіддя аграрного сектора, сприяють підвищенню їх продуктивності, покращенню якісного складу.

Сприяють поліпшенню процесу відтворення земельних ресурсів також інформованість громадян щодо діяльності шкідливих і небезпечних виробництв, шкоди, що може бути завдана ними у разі порушення вимог експлуатації. Заслугує на увагу та запозичення також законодавча й нормативна база, які слугують дієвим інформаційним інструментом регулювання відносини між гомосом і земельними угіддями АПК. Їх важливість полягає в тому, що практично кожний громадянин держави добре поінформований щодо вимог і правил використання та охорони землі, води, атмосфери тощо. За порушення і шкоду, що завдається природі, кожен обов'язково несе відповідальність.

Висновки. Збереження, охорона та використання природних ресурсів, включаючи землі сільськогосподарського призначення, нині в Україні належним чином не забезпечуються. Однією з причин зазначеного деструктивну є відсутність інформаційного забезпечення цього процесу. У нашій державі продовжує зберігатися вакуум публічної інформації, який був започаткований ще в умовах командно-адміністративної системи. Проголошення ринкових засад відтворення земельних ресурсів АПК не викликало зростання інформованості суспільства щодо потреби якісно нового їх використання та охорони. Саме тому зараз значна частина земель використовується власниками й користувачами надмірно виснажливо. Землі швидко забруднюються й засмічуються і стають непридатними до експлуатації. Швидко зростає їх еродованість, кислотність, зменшуються запаси гумусу та мікроелементів у ґрунті.

Землям аграрного сектора властива також надмірна мінералізація. До деструктивів відтворювального процесу слід віднести також відсутність інформації щодо якісного складу ґрунтів земельних ділянок, які перебувають у приватному володінні та користуванні господарств населення. Закритою для суспільства залишається інформація про технології використання земель АПК великими агрогосподарствами – агрохолдингами. Недостатньо відомим залишається також інформаційне забезпечення організації відтворення земельних ресурсів у європейських країнах. Це при тому, що в Україні проголошено курс на євроінтеграцію.

Чинні деструктиви організації інформованості засвідчують потребу прийняття ряду заходів, спрямованих на покращення інформованості суспільства щодо стану, використання, збереження, охорони земель і природних ресурсів, включаючи атмосферу, оскільки йдеться про найцінніше багатство України, про умови життя не лише теперішнього, а й прийдешніх поколінь людства. З цією метою слід зобов'язати власників і користувачів земель АПК періодично інформувати в засобах масової інформації про стан дотримання вимог збереження, покращення, використання та охорону належних їм земельних ресурсів. Слід також інформувати населення про наслідки аварій, завдану шкоду в момент її настання. Важливим заходом на шляху збереження і поліпшення використання земельних ресурсів вважаємо також гармонізацію вітчизняного природоохоронного законодавства стосовно до країн європейської спільноти. Поліпшення процесу відтворення земельних ресурсів АПК, на нашу думку, тісно корелює з поширенням інформованості громадян щодо засад організації використання охорони угідь у країнах ЄС. Без належного інформаційного забезпечення інтеграція вітчизняного аграрного сектора до країн Європи значно ускладниться.

Бібліографічний список: 1. Малік М.Й. Сільський аграрний туризм як чинник розвитку сільських територій / М. Малік, Л. Забуранна // Економіка АПК. – 2012. – № 5. – С. 110-115. 2. Геєць В.М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економік України й Росії (макроекономічний спектр) / В. Геєць // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 11-23. 3. Захожай В.Б. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління інноваційним потенціалом / В. Захожай // Економіка та держава. – 2006. – № 8. – С. 6-7. 4. Корнійчук Л. Сталий розвиток і глобальна місія України / Л. Корнійчук, В. Шевчук // Економіка України. – 2009. – № 5. – С. 4-13. 5. Мельник Л.Г. Сутність природних факторів і антропогенних проблем довкілля // Основи стійкого розвитку. – 444 с. 6. Мунтян В. Информационная парадигма: монографія / В. Мунтян. – К., 2006. – 37 с. 7. Попова О. Агросфера: соціоекономічний зміст і засади сталого розвитку земельних відносин / О. Попова // Економіка України. – 2012. – № 5. – С.73-84. 8. Статівка Н.В. Удосконалення системи державного регулювання розвитку земельних відносин / Н.В. Статівка // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1. – 2010. – № 28. 9. Зось-Кіор М.В. Теоретичні аспекти удосконалення земельних відносин у сучасних умовах господарювання / М.В. Зось-Кіор // Економіка АПК. – 2013. – № 3. – С. 88-93. 10. Новий курс: реформи в Україні 2010-2015. Національна доповідь / за заг. ред.

В.М. Гейця. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 21 с. 11. Чухно А.А. Модернізація економіки та економічна теорія / А. Чухно // Економіка України. – 2012. – № 9. – С. 4-12.

Щурик М.В. Усиление значимости информации в связи с воспроизведением земельных ресурсов. Раскрывается роль и значение информации как ключевого сегмента успешного общественного развития. Особое внимание уделяется информационному обеспечению процессов, которые касаются использования, сохранения, улучшения и охраны земельных ресурсов отечественного аграрного сектора.

Schuryk M. Increasing importance of information in connection with the reproduction of land resources. Reveals the role and value of information as a key segment of a successful social development. Particular attention is paid to information security of processes, that relating of the use, preservation, improvement and protection of land resources of domestic agricultural sector.